

O'ZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

ADABIY-BADIIY, MA'NAVIY-MA'RIFIY, IJTIMOIIY GAZETA

№ 16 (4571) // 2020-yil 15-may

УРУШНИНГ АЧЧИҚ САБОҚЛАРИ

Ишончим комил, қахрамон аждодларимизнинг жасоратига содиқ бўлган олижаноб халқимиз тинч ва фаровон ҳаётни кадрлаб, уни янада мустахкамлаш йўлида бор куч ва имкониятларини сафарбар этади.

Шавкат МИРЗИЁЕВ

Инсоният кечаги кунини таҳлил этиб, бугун учун сабоқлар чиқаради ва келажак сари қадам ташлайди. Хулосалар қанчалик залворли, қўламдор бўлса, тириклик мазмун-моҳиятини англаб етишида, тараққиёт йўлига маёқ бўлишида ишончлик аҳамияти ва қимматлидир. Бани башар тарихидаги энг қирғинбарот Иккинчи жаҳон уруши ҳам аҳли замон бот-бот мурожаат этиб, бутун инсониятга дахлдор сабоқлар чиқариши жараёнида хушёрликни янада оширишига, тинчлик-тотувликнинг қадрига етишига ундайдиган тарихий воқеликидир.

Ота-боболаримиз, она-момоларимизнинг мислсиз жасорати, матонати, чўнг иродаси буюк Ғалабага олиб келди. Жаҳон халқлари тарих ғилдирагини ортга буришга, бутун бошли элларни кулликка мубғало этишга жадл қилган фашизм кўринишидаги балодан асраб қолинди. Инсоният ўз халоскорларини хар қанча олқишласа, бошга кўтарса, тоабд миннатдор бўлса арзийди. Аммо қандай қурбонликлар, йўқотишлар эвазига эришилди бу музаффариятга!

МУНОСАБАТ

Уруш қурбонсиз бўлмас, бироқ қонли жанг майдонларида ҳалок бўлган хар бир юртдошимиз кимнингдир меҳрибон отаси, жондай жигари, суюкли ёри бўлганлигини унутмайлик. Шу боис ҳам бугунги тинч-осуда, эркин ҳаётимиз, тиник осмонимиз учун шафқатсиз муҳорабаларда қон тўққан, фронт ортида жасорат кўрсатган ҳамюртларимизни, фахрийларни хар қанча ёд этсак, эъзозласак оз.

ЮКСАК ЭЪТИБОРДАН МИННАТДОРМИЗ

Бу хонадонга 1960 йилги келин бўлиб тушганман. Урушнинг нафақат кишилар онгида, балки қундалик турмушида ҳам эслатиб турадиган манзаралари кўздан узоқлашмаган вақтлар эди. Мен Зулфия аямнинг жуда кўп хислатларини қайнонам Ҳидоят аяда қўзғатганман. Улар Зулфия ая каби дардга чидамли, бардошли ва ҳар қандай ишга вазминлик билан чора топа оларди. Ёшман, рўзгор тутушида тажрибам йўқ. Бунда қайнонамнинг кўмаклари менга далола бўлган. Кўпинча дастурхон атрофида ўтираганимизда у киши Зулфия аянинг рўзгор тутушидаги, келинлар ва набиралар тарбиясидаги ўрнатқан бўларли жиҳатларини эслар ва урушдан қайтмаган Исоқжон, Аҳмаджон, Ваҳобжон, Юсуфжон ва турмуш ўртоқлари Маҳмаджон ҳақида гапирарди.

Бу уруш инсоният бошига тушган, ёддан чиқмайди, ўрни тўлмайди йўқотиш бўлди. Мен келин бўлиб тушган йиллари кишлоғимиздаги мактабда бошланғич синф ўқувчиларига сабоқ берардим. Мактаб директори Эгамназар ака, Пулат ака, Раҳимжон ака, Шокир ака биз ёшларга урушнинг дахшатли манзараларини кўп гапириб беришган. Айниқса, Зулфия аянинг беш ўғли ҳақидаги хотиралари кишини ларзага соларди.

Кўни кеча Юртбошимиз ташаббуси билан Тошкент марказида барпо этилган Ғалаба боғи катта тантана билан очилди. Мен фарзандларим ва жигарларим билан "Матонат мадҳияси" номли монументнинг пойига гуллар қўяр эканман, кўзларимдаги ёшни тўхта олмадим. Кўз олдимда мактабдаги урушни кўрган инсонлардан эшит-

ган хотираларим жонланди. Ортда қолган йиллар бирин-бирин ёдимга туша бошлади. 1979 йилнинг 2 июнь кўни. Турмуш ўртоғим Турғун ака билан Зулфия аянинг васиятларини адо этиш учун Ленинградга борадиган бўлдик. У ердан Юсуфжон амаки-мизнинг қабрини топиб, бир сиқим тупрокни олиб келишимиз лозим эди. Шу кўни Ҳидоят қайнонамнинг сингиллари Карима ая оламдан ўтибди, деган хабарни эшитдик. Самолётга чиқталар олинган эди. Турмуш ўртоғим менга: "Мана, ҳаёт дегани шу бўлса, холам ҳам бир умр жуфтларини кутиб яшадилар. На тириги, на ўлигининг дараги бўлмади. Бунчалар бешафқат бўлмаса бу ҳаёт дегани", деб аччиқ-аччиқ кўз ёш тўқди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев бошчилигида амалга оширил-

ган сай-харакатлар бугун ўз мевасини берди. "Матонат мадҳияси" номли монумент Зулфия ая сиймосида барча Ўзбекистон оналари хотирасига қўйилган она Ватан рамзи бўлиб қад ростлади. Бу шунчаки айтиладиган гаплар эмас.

Энди бир оғиз "Илҳак" фильми хусусида. Фильми хонободлик режиссёр Жаҳонгир Аҳмедов суратга олди. Унинг Хонобод кишлоғи турмуш тарзидан яхши хабардорлиги билиниб турибди. Фильми кўрар эканман, бевосита ўша жараёнлар иштирокчисига айландим. Бир он ҳам кўзларимдан ёш аримадди. Бунинг учун Жаҳонгир укамга (укам дейишимнинг сабаби, у менинг ўқувчим бўлган) алоҳида раҳмат айтаман. Ижодига барака берсин, мартабаси улғу бўлсин.

ЭЪТИРОФ

Яна бир гап. Мактаб ҳовлисида Хонобод кишлоғидан урушга кетган ва мардларча ҳалок бўлган ўзбек аскарлари учун Ёдгорлик лавҳаси ўрнатилган. Йиллар ўтиши билан у биров назардан четда қолган эди. Кимнингдир ўзбошимчилиги билан уни бузиб ташлаш нияти бўлганидан хабар топдик. Нима эмиш, энди бу урушни ҳеч ким эсламай қўйганмиш. Бундан хабар топган катта ўғлим Дилшоджон дарҳол Ёдгорликни қайтадан таъмирлаш ишига бел боғлади. Ёдгорлик атрофини гулзор қилди. Нураб кетган қисмларини қайта тиклади. Ўчиб кетган ёзувларни асл холига қайтарди. Унда Зулфия аянинг ўғиллари исми, фамилияси биринчилар қаторида битилган.

Бугунги кунда Юртбошимиз томонидан уруш қатнашчилари оилаларига кўрсатилаётган эътиборни сўз билан ифодалаш кийин. Биз бундай эътибордан ниҳоятда мамнунимиз. Шу кунларда менда бир ният туғилди. Уни, албатта, амалга оширишда Яратқандан мадад сўрайман. Зулфия ая яшаган хонадонда кичкина бўлса-да, музей ташкил этишни дидимга тутиб қўйдим. Зулфия аяни эслатувчи барча маълумотлар, суратлар, рўзгор буюмлари, кийим-кечаклар, матбуот саҳифаларида ёритилган мақола-лар, ишланган фильмлар, кишлоқ ахлининг хотираларини бир жойга жамлаб, келажак авлодга Зулфия ая сиймосида ўзбек аёлларининг матонатини танитиш. Чунки бу хонадон хар доим нурга тўлиши лозим.

Саноат МАХМУДОВА,
Зулфия Зокированинг невараси

Ахмад ТУРА олган суратлар.

Ўтқир РАҲМАТ

СИНОВ

Достон

Ғала-ғовур дунёнинг
Беадад ғам-ташвиши,
Баҳор қувнатса кўзни,
Баъзида қийнар киши.
Музликми, чўли сахро,
Шовуллаган боғларми,
Сойлари шаркираган
Осмон ўпар тоғларми?

Барҳандек кумлар аро
Қуёнлари чопганими?
Қақраган лабларидан
Тупрок ором топганими?
Киндик қони тўкилиб,
Кимдир кўз очар экан,
Шудир унинг ошёни,
Шудир унга жон Ватан.

Боболардан мерос бу,
Момолар ётган тупрок.
Мадакқору қўлловчи
Рухлари ўчмас чирок.
Алломаю фозиллар,
Улуғлари бир жаҳон,
Бу тамаддун дарёси,
Хамон окмокда равон.

Қиш кўрпасин орқалаб,
Сафаридан қонганди,
Қуртакларга жон кириб,
Уйқудан уйғонганди.
Бойчечаклар юз очиб,
Кўрганда бу оламни,
Бир офат Азроилдек
Излаб келди одамни.

Қардан келди бу дард,
Осмонданми, Ердан ё?
Хушёр торғди Оврупо,
Амрикою Осиё.
Кўёш уйғониб Шарқдан
То Ғарб томон етгунча,
Ўйлаб ўйига етмас
Ўз йўлида кетгунча.

Чину испан, олмону
Фарангу рус овора,
Ер юзида кимки бор
Излайди унга чора.
"Кўринмас ёв" сездирмай
Босиб келар эрта-кеч,
Одамзод нени кўрди
Бу ўхшамас унга ҳеч.

Ҳали уруш азобин
Унутган йўқ боболар,
Кўз ёшлари сел бўлиб
Ёдга олар момолар.
Ўлим билан юзма-юз
Олишиб омон қайтган,
Ғалаба сўзин ахир
Хар бир хонадон кутган.

Ўзинимас ўзгалар
Бошини силашган эл – бу.
Бир майини қирқ бўлиб
Бир-бир улашган эл – бу.
Оч-наҳор қолса, хатто
Имон, инсоф бор эди,
Меҳр-оқибат гуллаб
Дилларда баҳор эди.

ТУЗАЛ ДУНЁ, ТУЗАЛ, ДУНЁ!

Бунча узоқ чўзилди-я дардинг, дунё!
Кўзга суртай пойингдаги гардинг, дунё!
Одамларнинг соғлиги деб қурашмоқда
Қанча ботирларинг, қанча мардинг, дунё!

Гўзал дунё, айланайин, гўзал дунё!
Тузал, дунё! Тузал, дунё! Тузал, дунё!

Хувуллайди кўчаларинг, шаҳарларинг,
Одамларни кўмсар лайлу наҳорларинг.
Эшигингга гул кўтариб келиб, наҳот,
Ҳеч кимсани кўрмай кетар баҳорларинг...

Тузал, дунё, баҳор кетиб, ёзлар келди,
Турна қушлар, қалдиғочлар, ғозлар келди.
Деразанга булбул қуйлар наво бирлан,
Юлдузлардан, қўёшлардан созлар келди.

Отдай бўлиб чопиб юрсанг бўлмайдим?
Соғлиқдан бахт топиб юрсанг бўлмайдим?
Бошинг боғлаб, уйдан чиқмай ётиб қолсанг,
Сенга ўзга сайёралар қулмайдим?

Жоним оғир тикан кирса бармогингга,
Бойликларни алишмайман тиροгингга.
Пул тонай деб халак бўлма, қогоз пуллар
Арзимайди соғ-саломат юрмогингга.

Ёмғирларни, бўронларни тўхтатган сўз,
Яшилларни, тўфонларни тўхтатган сўз.
Шоир агар қўкка қараб нидо қилса,
Балоларни, суронларни тўхтатган сўз.

Худойимга юрак билан қилдим ният,
Етар энди бу беморлик, бу жароҳат!
Тавба қилдим, нола қилдим, нидо қилдим:
Тўхта, бало! Тўхта, қулфат! Тўхта, офат!

Гўзал дунё, айланайин, гўзал дунё!
Тузал, дунё! Тузал, дунё! Тузал, дунё!

Рустам МУСУРМОН,
Қорақалпоғистон халқ шоири

УРУШНИНГ АЧЧИК САБОҚЛАРИ

Бошланиши 1-саҳифада

Мана шундай эзгу истак-хоҳишлар ҳосиласи ўлароқ, Президентимиз ташаббуси билан пойтахтимизда қисқа муддат ичида Иккинчи жаҳон урушида эришилган буюк Ғалабанинг 75 йиллик шонли байрами шарафига бунёд этилган Ғалаба боғини, албатта, зиёрат қилинг. Боғдаги “Шон-шараф” музейи, “Мангу жасорат”, “Матонат мадҳияси” монументлари бир-бирини тўлдириб, маҳобатли мажмуага айланганига шохид бўлинг.

Президентимиз: “Иккинчи жаҳон уруши йилларидаги тарихимизни ўрганишда том маънода янги давр бошланди, деб айтишга барча асосларимиз бор”, дея бежиз таъкидлаб ўтмади. Айнан давлат раҳбарининг таклифи ва ташаббуси билан Ватанимизнинг буюк Ғалабага кўшган ҳиссасини тўлиқ ўрганиш мақсадида кўп ишлар амалга оширилди. Илгари ёпик бўлган архив ҳужжатлари, илмий жамоатчиликка маълум бўлмаган материаллар ўрганилиши учун яратилган имкониятлардан самарали фойдаланилди. Бу борада собиқ иттифок республикалари ва чет эллардаги архивлар, музейлар ва фондлар, тарихчи олимлар ва мутахассислар, кенг жамоатчилик билан ҳамкорликда иш олиб борилди.

Президентимизнинг буюк Ғалабанинг 75 йиллиги ҳамда Хотира ва кадрлар кунига бағишланган тантанали маросимдаги нутқидан аниқланган айрим янги фактларга эътибор беринг: “Янги топилган маълумотларга кўра, Ўзбекистондан 1 миллион 951 мингга яқин киши урушга сафарбар этилгани аниқланди.

Демак, ҳар уч нафар ўзбекистонликдан биттаси кўлига курул олиб, фашизмга қарши жанг қилган”.

Ваҳоланки, шу пайтгача манбаларда бу рақам 1,5 миллионга яқин деб кўрсатиларди. Демак, жангдошларда жон олиб, жон берган 450 мингдан ортиқ ботир юртдошимиз номлари рўйхатларга киритилмаган экан-да!

Бу ҳали ҳаммаси эмас. Шўро даврининг қатағон сиёсати “қулоқ” тамғаси остида бошқа ўлкаларга сургунга йўллаган 59 мингдан ортиқ элдошимиз ҳам ҳаракатдаги армияга сафарбар этилган. Бор-йўқ “айби” тadbиркорлиги, меҳнатга укуви боис озгина сармоя, мол-мулк орттиргани бўлган бу юртдошларимиз ҳам мана шу азиз Ватан учун, халқ учун қаҳрамонона жанг қилишган.

Яна бир қайгули маълумот ҳам аниқлаштирилди. Авваллари юртимизнинг 396 минг нафар фуқароси урушда ҳалок бўлган, деб айтиларди. Аслида бу рақам 538 мингдан зиёд экан. Рўйхатлардан тушиб қолган 150 мингга яқин Инсон! 150 мингга яқин жангчи!

Уруш олови камраб олган ҳудудлардан мамлакатимизга бир ярим миллион киши, жумладан, 250 мингдан зиёд бола эвакуация қилинган. Халқимизнинг бу жафоқашларга кўрсатган самимий меҳри, ғамхўрлиги, юксак инсонпарварлиги дostonларга айлангани бежиз эмас.

Ҳа, бу бизнинг Ғалаба, дунёдаги энг тинчликсевар, ҳақли равишда бир кун уруш бўлган жойдан қирқ кунлик барака кўтарилди, деб ҳисоблайдиган олижаноб халқимизнинг ғалабаси.

Давлатимиз раҳбари ўз нутқидан хали-ҳамон тарихнинг аччиқ сабоқларидан тўғри хулоса

чиқариб олмаётган айрим ҳудудлар хусусида таассуф ила тўхталиб ўтди: “Иккинчи жаҳон урушининг тугаганига 75 йил тўлган бўлса-да, афсуски, ер юзининг турли бурчакларида, жумладан, минтақамизга яқин ҳудудларда қарама-қаршилик, қонли тўқнашувлар давом этмокда”.

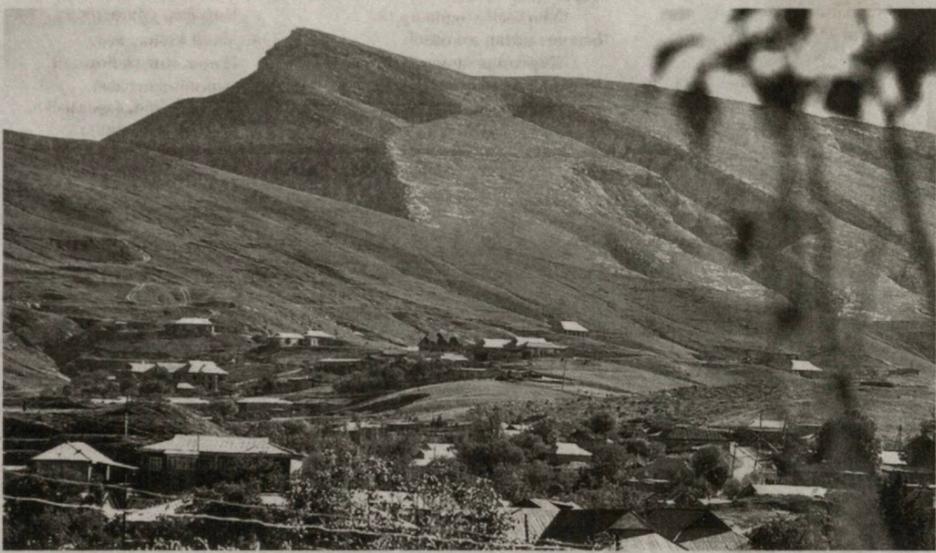
Дарҳақиқат, шундай. Бугунга келиб айрим давлатлар ҳарбий арсеналида, агар бирданига ишлатилгудай бўлса, миттигина сайёрамизни бир неча бор ўз ўқидан чиқариб юборишга қодир портловчи моддалар, яроғлар тўплангани бор гап. Булар ҳам камдек, энди давлатлар бир-бирига қарши биологик, бактериологик курулларнинг, робот-жангчиларнинг энг замонавий нусхаларини, дунёни ўргимчак тўридек ўраб олган интернет тармоғи орқали ҳужум уюштиришнинг ажабтовур усулларини ўйлаб топилган. Нима учун?.. Ваҳоланки, сўнгги урушда ғолиблар бўлмаслиги ўз-ўзидан аён. Шундай экан, ўзи ўтирган дарах тўғри шохини аралашдан қандай мантиқ бор?..

Шундай мураккаб, инсониятнинг ҳаёт-мамот масаласи ҳал бўлаётган шароитда, албатта, хушёр ва огоҳ бўлишимиз, Ватан, эл тақдирига, келажагига дахлдорлик туйғусини чуқурроқ ҳис этишимиз талаб қилинади. Токи бундан кейин дунёнинг ҳеч бир нуқтасида уруш бўлмасин, Инсон қони тўқилмасин. Токи Иккинчи жаҳон урушида буюк Ғалабага эришган аждоқларимиз жасоратидан доимо ўрнак оладиган, тинч-фаровон ҳаётнинг қадрига етadиган, уни янада мустаҳкамлаш йўлида бор куч-имкониятини сафарбар этадиган қудратли Халқ бўлиб қолайлик.

Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ

«ЧЎЛПОН, ФИТРАТ, ҚОДИРИЙ ҲАМ УСМОНИМ, ВАТАН...»

Ватан сўзи замирида олам-олам маъно мужассам. Унда миллат, қадриятлар яшайди. Шу боис Ватандан узоқлашишимиз ҳамоно уни қўмсаймиз, бир муддат олисда бўлсак, тупроғини кўзимизга тўтиё қилгимиз келади.

Чет эллардаги олий ўқув юртларида таҳсил олаётган Ўзбекистон фарзандлари қалбидан ҳам ана шундай туйғулар кечаётгани аниқ. Фарғона вилоятининг Кува туманидан Германияга ўқишга борган Жаҳонгир Мирзо Франкфурт шаҳрида яшайди. Ёши 25 да. Гиссендаги таълим даргоҳида илм оляпти. Яқинда Германияда яшаб қолган бир ватандошимиз билан учрашиб, унинг хонадонидан меҳмон бўлибди. Хориждаги ватандошимиз Ўзбекистонни шунчалар соғинган эканки, кўзларидан дундув ёш оқа бошлади. “Дунёдаги ҳеч бир завқ униб-ўсган водийимнинг, Фарғонанинг соғинчини босолмайди”, дебди у.

Ғиждувон туманидаги Қуйи Сайдон қишлоғидан ҳамюртимиз Хуршидjon Қодировни олайлик. У Берлинда истикомат қилади. Хуршидjonнинг немис тилини мукамал ўзлаштиргани мени лол қолдирди. У яқинда 21 ёшга кирди. Мен Жаҳонгир Мирзо, Хуршидjon ва бошқа юзлаб мана шундай ёшлар сиймосида Ўзбекистонимизнинг буюк келажагини кўраман. Бу ёшларнинг ақл-идроки, дунёқарашини кўриб беихтиёр кўзга севинч ёшлари келади.

Зеро, Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййид ёзганидек:

Не тонг эди — изгиринлар захрини тодтинг, Дастурхонда музтар қолди қанду наботинг. Шаҳидларнинг номларидир хар бир работинг Абдий ёд эрур асли адабиётинг, Чўлпон, Фитрат, Қодирий ҳам Усмоним, Ватан.

Эл бошига иш тушган шу кунларда халқимизнинг жислиги, юрт келажагига дахлдорлик туйғуси янада лаяқол намоён бўлмокда. Қимлардир

ён-атрофидагиларга хайр-саховат кўрсатиш, қимлардир муҳтожларга беминнат ёрдам бериб ва яна қимлардир пандемия шароитида хизмат вазифасини виждонан бажариб фуқаролик бурчинини оқлапти.

Очингани айтганда, бу синовли кунлар яна бир қарра халқимизнинг сабр-бардошли, матонатли, бағрикенг, бир сўз билан айтганда, чинакам инсонсевар миллат эканини бутун дунёга намоён этди. Ўзбекистон давлати ўз халқига ғамхўрлик қилиш баробарида қўшни мамлакатларга ҳам беғараз ёрдам қўлини чўзди. Ўзбекистон халқи номидан Хитой, Эронга жўнатилган гуманитар кўмаклар инсонийлик рами бўлди. Жа

фокаш афғон эли ҳам кўмагимиздан четда қолмади. Тожикистон халқига кўрсатилган беғараз ёрдам эса дини ва қадрияти муштарак бўлган қардош халқ тақдирига бефарқ эмаслигимизни яна бир бор намоён этди. Қирғиз халқи ҳам шундай синовли кунлардаги эзгуликларимизни эътироф этди. Жойларда тезкорлик билан бунёд этилган касалхоналар, тadbиркорларга берилаётган имтиёзлар, давлат томонидан аҳолининг ижтимоий муҳофаза қилиниши — булар барчаси инсонпарварлик сиёсатимиз намунасиридир.

Сурхон воҳаси ҳудуди кейинги уч йилда муғлақ янги қиёфа касб этди. Аҳоли муаммолари босқичма-босқич ўз ечимини топаётгир. Бу нарса халқимиз қайфияти, руҳиятида акс этаётгир.

Юртбошимиз томонидан қабул қилинган қарорга кўра, Денов тумани, шунингдек, мазкур ҳудуд маркази ҳисобланган қадимий шаҳарни тубдан қайта қуриш, комплекс ривожлантиришга эса алоҳида маблағ ажратилди. Очиги, номи етти иккимга кетган бу шаҳар сўнгги пайтларда бироз эътибордан четда қолган эди. Қўчалар тор, қадимий иншоотлар нураган, шаҳарни кесиб ўтган ариқ таъмирга муҳтож эди. Мактабда ўқиб юрган пайтларимизда туман ва шаҳар катталаридан топшириқлар бўлиб, Саид Оталиқ мадрасасини таъмирлашга бир неча бор пул йиғилгани ёдимда. Лекин арзирли иш қилинмади. Тарихчи олим Баходир Турғунов, япониялик қадимшунос Кюдзо Като, филология фанлари номзоди Тоштемир Турдиевнинг хизматлари тўғрисида Денов тарихидан кўпчилик огоҳ бўлди.

Айни пайтда осмонўпар иншоотлар, йўлу кўприклар, замонавий бозор қурилиши сингари бир қанча лойиҳалар устида иш олиб борилмакда. Шунингдек, мусулмон оламида машҳур зот бўлган Хожа Алоуддин Аттор Валий ҳазратлари макбараси, Саид оталиқ мадрасасини тубдан таъмирлаш ишлари ҳам кўзда тутилган. Тез орада Ватанимизнинг яна бир манзили обод ва кўркем қиёфа касб этиши кўнглиларга гурур бағишлайди.

Айни пайтда осмонўпар иншоотлар, йўлу кўприклар, замонавий бозор қурилиши сингари бир қанча лойиҳалар устида иш олиб борилмакда. Шунингдек, мусулмон оламида машҳур зот бўлган Хожа Алоуддин Аттор Валий ҳазратлари макбараси, Саид оталиқ мадрасасини тубдан таъмирлаш ишлари ҳам кўзда тутилган. Тез орада Ватанимизнинг яна бир манзили обод ва кўркем қиёфа касб этиши кўнглиларга гурур бағишлайди.

Ҳаётини мисол тарзида ўтган йилларда бир маҳалладаги битта кўчадан 27 нафар қиз турмушга чиққан бўлса, шу қизларнинг 70 фоизидан ажрим ҳолати кузатилганини келтириб ўттиш жоиз. Пойтахтимизда қурилган янги ҳар 10 оиладан 4 таси ажралиб кетаётгани ҳам бор гап.

Лекин ҳар қандай вазиятда ҳам оила деб аталмиш муқаддас қадрият дунёнинг беағи ва одамзотга ҳаётнинг асл маъносини эслаб турадиган омил эканини, уни асраш, уруш ва жанжаллардан ҳоли сақлаш лозимли-

Ҳар қандай мамлакат ва давлатнинг энг қатта бойлиги, куч-қудрати бу унинг бағрида яшаётган оилалар ва аҳолидир. Юрт тинчлиги оилалар тинчлигидан, эл-юрт фаровонлиги оилалар фаровонлигидан пайдо бўлади.

ОИЛА ҚАДРИЯТИНИНГ УМРИ БАРДАВОМ БЎЛМОҒИ ШАРТ

Мамлакатимизда бугунги кунда 34 миллиондан зиёд аҳоли бўлса — уларнинг 98 фоизи оилаларда истикомат қилади. Ҳозирда республикаимизда 8 миллион 200 минг оила бор. Шунинг алоҳида таъкидлаш жоизки, оила билан боғлиқ 50 га яқин қонун, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 20 дан ортиқ қарори, қарори ва фармойишлари, ҳукуматнинг 70 дан зиёд қарор ва фармойишлари ҳаётга кенг жорий этилмокда.

Ўйлаб давлат ва нодавлат ташкилотлари, минглаб соҳа мутахассисларининг меҳнати ҳам айнан оилалар маънавий соғлом, иқтисодий бақувват бўлишини таъминлашга қаратилган.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг “Энг қатта бахт, мен буни минг марта қайтаришдан чарчамайман — оиламиз тинч бўлсин! Оила кичик ватан, оила тинч бўлса, бахтли бўлса — ватан тинч бўлади” деган эзгу сўзлари ҳам оила қадриятининг нечоғлиқ устувор эканини аналтади.

Шунингдек, Президентимизнинг 2020 йил 18 февралдаги “Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада кўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори жамият ва оилаларда соғлом, барқарор ижтимоий-маънавий муҳитни, тинчлик, товулик ва оқилоналикни таъминлашга хизмат қилмокда.

Аслида оила қадриятини асраш, оила институтини мустаҳкамлаш ва тақомиллаштириш ҳамма даврларда ҳам долзарбдир. Бирок бугунги глобаллашув шароитида оила ва оилавий тарбия масаласи янада долзарблик касб этмокда.

Инсоният бугунга келиб табиий йўқотишлар қаторида маънавий таназулларни, хусусан, оила, меҳр-оқибат, ўзаро ҳурмат, қўшничилик, дўстлик каби инсоний қадриятларга таҳдидларни бошидан кечирмокда. Бу даврда ҳар қандай соҳанинг ёндашувлари, иш услублари янгилашмокда муҳтожлик сезади. Бугун Ўзбекистон мана шундай янгилашни, ислоҳ қилиш, дунёга оригинал нуқтан назар билан қараш йўлидан бормокда.

Бугуннинг олимлари яхши билдиларки, ҳар қандай янгилик ҳам аслида эскиликнинг сайқаланган бир намунасиридир ва ҳеч бир янгилик ўз ўзагидан ўсиб чиқмайди, балки унинг эски бир нусхаси, илдизи асларнинг қадрида яшаётган бўлади.

Оилавий низоларни ҳал этишнинг усули ҳам аслида жуда қадимий бўлган эски воситадир, иш услубидир. Масалан, азалдан ва бундан 20 йиллар олдин ҳам бир оилада ўзаро низо юзага келса, уришган эру хотин иккита қайвони ва обрўли одамнинг насихати билан ярашиб кетиши мумкин эди. Маҳаллаларимизда “Яраштириш комиссия”лари узок йиллар жамоатчилик асосида шу йўсинда ишлаб келмокда ҳам.

Аммо эндиликда яраштириш амалиётидаги баъзи ёндашувларимиз етарлича натижа бермапти. Бугуннинг одамларига, фуқароларимизга бошқача таъсир чораларини кўриш зарур бўлмокда. Қолаверса, оилавий ажримлар, нотинч оилалар, ўзаро келишмовчиликлар каби кўрсаткичларимиз энг авж даражаларда юқориласа юқориладик, пасаймапти ва бу ҳолатлар барчамизни хавотирга солмокда.

Ҳаётини мисол тарзида ўтган йилларда бир маҳалладаги битта кўчадан 27 нафар қиз турмушга чиққан бўлса, шу қизларнинг 70 фоизидан ажрим ҳолати кузатилганини келтириб ўттиш жоиз. Пойтахтимизда қурилган янги ҳар 10 оиладан 4 таси ажралиб кетаётгани ҳам бор гап.

Лекин ҳар қандай вазиятда ҳам оила деб аталмиш муқаддас қадрият дунёнинг беағи ва одамзотга ҳаётнинг асл маъносини эслаб турадиган омил эканини, уни асраш, уруш ва жанжаллардан ҳоли сақлаш лозимли-

гини халқимизга уқтириш, таъкидлаш, тарғиб этишдан тўхтамаслигимиз даркор.

Биз бу борада янгиликларни қўллашимиз учун ўз қадриятларимиз ва услубларимиздан воз кечинишимиз шарт эмас, балки урф-одад ва қадриятларимизни замонга мослаштиришимиз лозим бўлади.

Шу маънода бугун тилимизга тобора ўрнашиб бораётган инновацион, креатив деган сўзлар воситасида ишлаш руҳини янгилашимиз зарур. Чунки замон ва унинг одамлари биздан шуни талаб этмокда. Биласизки, тиббиётда одам жисминини ўрганиш учун ҳам алоҳида ёндашувлар бор. Худди шундай инсон руҳияти, психологияси билан боғлиқ масалаларда бизга илм ёрдамга келади.

Шу боис Президентимиз ҳар бир муаммони, масалани ҳал этишда билдирган фикрлари биз учун дастуриламал бўлиб хизмат қилмокда.

Шу ўринда “Медияция тўғрисида”ги қонун низоли оилалардаги муҳитни мўътадиллаштириш, соғломлаштириш мақсадида миллий мезонлар замонавий ёндашувлар билан уйғунлаштириб ишлаб чиқилганини эътироф этиш жоиз.

Шунингдек, медиация бўйича интернет орқали кўпгина хорижий тажрибаларни ҳам кузата туриб, қайси ирқ, миллат ва динга мансублигидан

қатъи назар, инсониятнинг уйғун, муштарак ва мужассам қондалари мавжудлигидан хайратланамиз.

Муқаддас динимизда, илохий кучга эга китобларимиз, ҳадисларимизда медиациянинг асоси бўлмиш — инсоний қадриятини, унинг ҳуқуқини таъминлашни шарқона дипломатия қондалари, яъни муросою мадор, яхшилик ва савоб йўлида воситачилик услубини қўллаш орқали ҳал этиш алақачонлар белгилаб қўйилганига гувоҳ бўлдим.

Эътироф этиш жоизки, инсоният бошидан коронавирус пандемияси оқибатида синовли кунлар кечаётган бир даврда Ўзбекистон оилаларидаги тарихий ва маънавий қадриятлар, ўзаро ҳамжихатлик, қўни-қўшничилик, меҳр-оқибат, хайр-саховат ва шукроналик каби фазилатлар яққолроқ намоён бўлмокда.

Пандемиядан кейинги ҳаёт аввалгидек бўлмаслигини тушуниб етдик. Энди соғлом турмуш тарзи, қўлни ювиш, гигиеник қондаларга амал қилиш, жисмоний фаоллик ва маданият, тўғри овқатланиш каби сўзлар шунчаки хавойи, расмий ҳисоботлар учун эмаслигини аналб етдик. Чунки коронавирусдек вазиятларни мураккаблаштирган вирус хавфини оддий гигиеник қондаларга амал қилиш билан енгиш мумкинлигини кўрдик.

Бу йил 15 май — Халқаро оила кунини муносабати билан ўтказиладиган онлайн тадбирлар моҳиятида ҳам шу гою мужассам этилган.

Жумладан, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бошқармалари ҳудудларда ўтказиладиган тадбирларни юқори савияда ташкил этишга қатта ургу беради.

Ҳамкор ташкилотлар билан биргаликда “Оила муқаддас”, “Бизнинг ахил оила” каби мавзуларда онлайн танловлар ўтказиш, #oilamfaglim, #oilamuqaddas хэштеги остида флэш-моблар ташкил этиш режалаштирилган.

Бу каби эзгу ҳаракатларнинг барчаси мамлакатимиз оилаларининг мустаҳкам бўлишига ҳисса қўшишига ишонамиз.

Элмира БОСИТХОНОВА,
Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирининг биринчи ўринбосари.
ЎЗА

15 МАЙ — ХАЛҚАРО ОИЛА КУНИ

Жўрақул ТУРСУНОВ

КЎНГИЛ САЙРИ

Навоий — буюк мутафаккир шоир. У ўзгача бўлган барча диний-фалсафий ва мистик таълимотларни чуқур ўрганган олимдир. Унинг ижоди ўзгача яратилган барча диний гоялар, буюк фалсафалар, уларнинг форсий ва туркий шеърятда акс этган талқинларини мужассам этган бўлиб, уларни янгича ҳассослик билан қайта тақдим этади. Унинг дoston ва газалларида акс этган илмий-бадиий, диний-фалсафий тафаккур кўлами шу қадар кенги, баъзи байтлар шарҳи ўқувчидан ниҳоятда чуқур билимларга эга бўлишни тақозо этади.

Навоийнинг диний таълимотларга муносабати ўзгача хос. “Хайрат ул-аброр” дostonида “Кўнгулнинг уч хайрати” тавсифига бағишланган бўлимда бунинг ифодасини кўриш мумкин. Уч хайратда, мохиятда, Навоийнинг дин ҳақидаги фалсафий-тасавуфий қарашларининг ўйгун тарздаги мўъжаз хулосаси келтирилган. Хусусан, кўнгул-руҳнинг иккинчи хайратиди динлар ҳақиқати очиб берилди. Кўнгул самони сайр қилиб, энг юқори оламга етиб боради:

Чун бориди юқори урди алам,
Юқориди пояга кўйди қадам,
Кўрди ўшал хитган бутхонае,
Хар бутининг хайъати дурдонае.
Анда не раҳбон эди, не барҳаман,
Лек бори бутлар эди сиймган.
Хар боте буттарга парастинида маст,
Ўйлаки бут саждасида бутпараст.
Мунча гаройибгаки килди гузар,
Айлади ибрат кўзи бирла назар.
Барчасида зикру сужул англади,

Маърифатуллоҳга шухуд англади.

Юзланиб ўз ҳолида гайрат анга.

Бирго минг ўдди яна хайрат анга.

Маъноси: энг юқори оламга қадам қўйганда, бутхонага кўзи тушди. У ерда на роҳиб ва на барҳаман бор эди. Фақат қумуш танли бутлар бўлиб,

➤ НАВОЙНИ АНГЛАШ

улар худди бутпарастлар бутга сажда қилгандек, ўзларини бунёд этган Буттарга парвона эдилар. Бу гаройиботларга дуч келган кўнгул уларга ибрат кўзи билан қаради. Барчаси (Буттарга) сажда ва зикр билан бандлигини кўриб динлар ҳақиқатини англади. Бу ҳолатдан бир хайрати минг бўлди.

Навоий фикрича, динлар турли хил бўлишига қарамай, уларнинг ҳақиқати-асосида ягона Парвардигорга сийғиниш туради. Ҳатто бутпарастлик ҳам Аллоҳ таолонинг тажаллиётларидан бирига сийғинишидир, демакким, барча динлар аслида

биргина Аллоҳ таолога сажда қиладилар. Шунинг учун ўзга динларни қоралаш, уларга мурасиз бўлиш нотўғридир. Шу фикр «Исон утайр» асарида тасдиқланади:

Қолмаса олам матоъидин жихот,
Ўзга навъ ўлғай санга ул дам сифот.
Куфр ила имонга ургайсан илик,
Бу тамъдин очилғай бир эшик.
Чун эшик очилди не куфру не дин,
Ичкари киргач, кутулдинг барчадин.
Куфру имон роҳравга кеш эмас,
Асл йўлда банди роҳе, беш эмас.

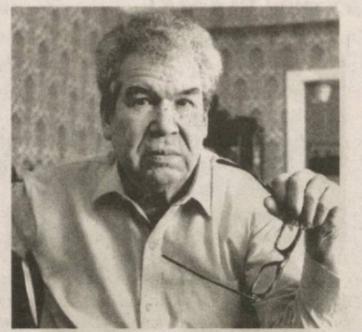
Маъноси: Исон фелъ-автори ва амалида Олам матосидан (материал олам қобинида ўрлашиб қолтидан) ҳеч нарса қолмагач, дунёга бошқача назар ташлай бошлайди. Куфр ва имон мохияти ҳақида тафаккур қила бошласа, бу ҳаракатдан бир эшик (ҳақиқат) очилади. Ичкарига киргач (уни англагач), барча (мавжуд диний ва эътиқодий фарқлар, келишмовчиликлар, диний ихтилофлар) арзимаслигини тушунади. Куфр ва имон мурасизлиги Аллоҳ ҳақиқатини билиш, яъни диннинг туб мохиятини англаш йўлида тўсикдан бошқа ҳеч нарса эмас.

Шоир юқориди сатрларда бу дунё Эзгулик учун яратилгани, Парвардигор учун диний таълимотларнинг турлича бўлиши аҳамиятсиз бўлиб, инсон нафс иллатларидан қутулиб, манан юксак фазилатлар касб этиши ва турли илмларни тараккий этириш орқали ақлан оламнинг яратилиш мохиятини тушуниб етиши муҳимроқ, деган гоъни илгари сургани кўриниб турибди.

Шухрат СИРОЖИДИНОВ,

Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети ректори, филология фанлари доктори, профессор

Ўтган йил қузида Бошқирдистон халқ шоири Мустай Карим таваллудининг 100 йиллиги Россияда кенг нишонланди. Хусусан, юбилей тантаналарининг асосий тадбирлари Бошқирдистонда бўлиб ўтди. Шу муносабат билан Уфа шаҳрида халқаро илмий анжуманлар, танловлар ташкил этилди. Анжуманларда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатларидан олимлар, ижодкорлар қатнашди. Шоир ижоди тадқиқ этилган ишлар танловга тақдим этилди. Уларда Мустай Карим ижоди, унинг кино, театр сахналарида намойиш этилаётган асарлари ҳақида фикр юритилган. Мен бу анжуман доирасида ташкил этилган халқаро танловда эксперт сифатида иштирок этдим.

«ЭРТА ТОНГДАН КЎШИК ТЎҚИЙМАН»

Мустай Карим асарлари асосида тайёрланган спектакл, фильмлар, адибнинг ҳаёт йўли ёритилган “Мустай” ҳужжатли фильми юбилейга аjoyиб туҳфа бўлди. Айниқса, Уфа шаҳрида бўлиб ўтган юбилейнинг тантанали маросими барчада жуда катта таассурот қолдирди.

Юбилей доирасида ўтказилган тадбирларда Бошқирдистон давлат университети, Бошқирдистон давлат педагогика институти талабалари шоир номидаги стипендия билан тақдирландилар. Аънаанага кўра, ҳар йили икки таълим даргоҳининг аълочи талабалари “Мустай Карим” фонди томонидан таъсис этилган шоир номидаги стипендия билан тақдирланаркан. Талабалар шоир ижодидан, унинг таржима асарларидан намуналар ўқидилар. Бошқирдистон университети талабалари Мустай Карим таржимасидаги Алишер Навоий газалларини ўқиганида қалбим фахр-ифтихор туйғуларига тўлди.

Тадбирлар давомида “Оиламиз кувончи” кассиси асосида суратга олинган “Синглим” фильми премьераси бўлди. Фильм ижодкорлари, режиссёр ва актёрлар билан учрашдик. Бу фильм гулдек гўдакларнинг болагини ўғирлаган дахшати уруш жожеалари асосида ишланган. Уфа шаҳридаги мухташам “Таратау” мажмуасида италиялик киноижодкорлар суратга олган “Мустай” ҳужжатли фильми намойиши бўлиб ўтди. Бу ерда собих иттифок мамлакатларининг таниқли шоир ва ёзувчилари билан учрашдик, адабий алоқаларимиз, келгусида қилишимиз лозим бўлган ижодий ҳамкорликларимиз ҳақида суҳбатлашдик, Расул Ҳамзатов, Қайси Қулиевнинг фарзандлари билан танишиб, улардан оталари ҳақидаги ширин хотираларини тингладик. Анжуманга совға сифатида олиб борганим — анча йиллар бурун Ўзбек миллий академик драма театрида Рустам Ҳамидов томонидан сахналаштирилган “Оловни ташлама, Прометей” асарининг Фаргона рус драма театрида сахналаштирилган “Ой тутилган тунда”, “Ҳокими мулқ” спектаклларининг, Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси “Олтин фонди”да сақланаётган аудио нуҳсалари ва суратлар ҳамда Мустай Каримнинг қадрдон дўсти Ўзбекистон халқ шоири Шукрулло томонидан юборилган китоблар мезбонларимизни хурсанд қилди. “Мустай Карим” фонди ректори, шоирнинг қизи Алфия Каримова йиғилганларга отасининг ўзбек адиблари билан ижодий алоқалари, Асқад Мухтор, Зулфия, Шукрулло билан оилавий муносабатлари ҳақида сўзлаб, Мустай Карим ижодига бўлган қизгин муносабат учун бизга миннатдорлик билдирди.

Уфа шаҳри марказидаги адиб номи билан аталган театрда унинг “Ой тутилган тунда” пьесаси асосида сахналаштирилган спектакл намойиш этилди. Уч кунлик ташрифимиз давомида адибнинг сахналаштирилган, бадиий фильм сифатида суратга олинган асарлари премьераларини томоша қилдик. Менда, айниқса, “Авф” асари асосида Мустай Каримнинг ўғли Элғиз Каримов ва келини Назифа Каримова сценарийси асосида сахналаштирилган “Ой ва хазонрезги” асари кучли таассурот қолдирди. Иккинчи жаҳон урушининг дунё халқлари бошига солган қулфалари, ёш йигитларнинг беҳуда тўқилган қони, тул қолган ёш келинлар, ота-онасиз қолган етим болалар қисмати, ўлимидан сўнг “авф” этилган қаҳрамон Любомир ва унинг севгилиси Мария Тереза тақдир барчани каттиқ изтиробга солди.

Уфа шаҳрида адибга эҳтиром яққол сезилиб туради. Биз Мустай Карим яшаб ўтган уй яқинидаги майдонда унинг хотирасига ўрнатилган ҳайкал пойига гул қўйдик. Майдонда кишини хайратландирадиган бебаҳо санъат асари туради: унда адибнинг ҳаёт йўли яхлит акс этгандай эди гўё. Ҳайкалнинг олд томонидан қараганда шоирнинг дадил қадам ташлаб кетаётган киёфаси яққол намён бўлади. Иккинчи томондан қарасангиз, унинг автобиографик кассиси — “Болалик йилларим”даги она ва ўғил киёфаси, қорабайирлар, “Оиламиз кувончи” асариди тасвирланган аскарлар киёфаси, умид ва ишонч билан парвоз қилаётган турналар кўринади.

Мутолаа

“Саҳро аллақачон жонланган, майда жонотлар қум ва кесаклар аро ризқ илнжидида чопишар, суғурлар инларидан чиқиб, қаққайиб туришар, катта бир тошбақа қумни силжита-силжита имиллаб, сал наридаеи янтоқ соясиса етиб олишга уриарди”.

Исажон Султоннинг “Ҳазрати Хизр изидан” кассиси борлик-оламнинг пайдо бўлиши, одамнинг дунё яратилари орасида бир махлук эканлиги, оламда юз берадиган барча воқеа-ҳодисалар маълум қонунларга бўйсунуши, олам сир синоватга тўлиқлиги, одамнинг барчаси Яратган томонидан бошқарилиши, яратилар ичиди инсон энг мукаммали ва дунё неъматларига эга бўлишга муносиблиги ривоятлар, ҳикоятлар, асотирлар воситасида бадиий талкин қилинади. Асарнинг сюжет ва композицион тузилиши унинг бош эстетик гоъси — инсоннинг мукаммаллиги ва муқаррамлигини улуғлаш, ҳаёт ва ўлим оралиғидаги инсон туйиши, ҳис этиши лозим бўлган буюк ҳақиқатлар сирини очишга хизмат қилади. Аслида кассида яхлит сюжет йўқ. Унинг бош қаҳрамони ҳам аниқ эмас, аммо бошдан-охир ҳаракатланувчи тимсол Инсон бўлиб, у ўзида Ўзвучининг бадиий-эстетик ва гоъвий мақсадини ташийди. У Шоймардон чол, Юнус халфа, Ака, Ота, Она киёфасида пайдо бўлади, Билимли киши ва Дево-на, Мусо ва Ҳазрати Хизр, кема билан, бола билан, девор билан боғлиқ воқеалар асотирлар орқали дунё тилсимларини идрок этишга чорлайди. Асотирлар замиридаги теран маънони укиб олиш учун ўқувчининг тасаввур уфклари кенг, оламу одам кирдиқорларидан хабардор бўлиш лозим. Исо Навин билан Мусо ўртасида Қизил денгиз бўйида эки берган воқеанинг мохияти нимадан иборат эди? Ўзвучи бу асотирни келтириш билан нима демокчи? Навин орқалаб олган саваб ичидидаги шўр балиқка жон кириб, ўзини денгизга отгани, бирдан сохибжамол пайдо бўлиб, бу воқеанинг унуттирилгани, Навин балиқни кўрмоқ учун ортага кайтганида бу ерда бир чол ўтиргани, Мусо у билан суҳбатлашиб, энг билимли одам эканлигини англаганидан келиб чиқадиган сабоқлар ҳар бир одам бу дунёга келиб-кетилишдан максал-мулда-осини билиб олиши шарт эканлигини ҳис қилишга даъват этади. Ҳазрати Хизр одамларнинг буюк халоскори, ҳақ ва ҳақиқатнинг қарор топиши учун ҳамisha энг мушкул дамларда одамларга ёрдамга келади. У қутилмаган пайтда пайдо бўлади ва мушкул ҳолатдан одамни қутқаради, одам эса бу мушкулот қандай бартараф этилганлигини англамай қолади. Шундан у хатоликларга йўл қўяди, Яратганнинг амри билан юз берган воқеаларни ўз манфаатидан келиб чиққан ҳолда баҳо-

лайди, унинг манфаатларига мос келмаганида Оллоҳга ширк келтирадиган ҳаракатларга йўл қўяди. Бу хатти-ҳаракати хато, гуноҳ эканлигини англаб етганида эса тавба-газарруга ўтади, ўзининг ниҳоятда ожиз, нотавон яратик эканлигига тан беради. Шоймардон чол воқеасида бу жуда таъсирчан далилланган. Чол ниҳоятда мохир овчи. У қовқода тулкининг боши сиғадиган тешик очди. Тулки бошини суқиб қовқодаги сутни ичгач, ундан бошини чиқариб олмай-

ди. Шу пайт овчи чол келиб, уни ўлжа қилиб олади. Тириклай тутиб олинган тулкининг териси қиммат туради, бундан овчи чол катта манфаат кўради. Аммо тулки ҳам Парвардигорнинг яратиги ва у ҳам яшашига ҳақли. Шунинг учун овчи тузоғига тушган тулкини Номаялум одам қутқариб юборади. Шоймардон чол уни: “Эси паст чол” деб ҳақорат қилади. Аммо Номаялум одам ўз ишини битириб, яна йўлида даво мот эатади. Шоймардон чол унга етиб олмоқчи бўлади, бироқ у кўздан йўқолади. Умрининг охирида тулкини тузоқдан қутқариб юборган Номаялум одам Ҳазрати Хизр бўлганини англайди ва яна учратганини орзу қилиб яшайди. Умри поёнига етиш олдида тулки қутқариб юборилган жойга келади ва лойдан макбара ясайди. Ундан шу макбара ёлгор бўлиб қолади. Одамлар бу ерни тавоф этадилар ва у “Ҳазрати Хизр макбараси” деган ном олади.

ТИМСОЛЛАРДА ҲАЁТ ҲАҚИҚАТИ

мажоз йўлига ўтмоқда, хоҳишлар ва истакларнинг тубига тушиб бормоқда”, дейди. “Ҳазрати Хизр изидан” кассиси Ўзвучининг бу мулоҳазаларини тасдиқлайди. Унда келтирилган ривоятлар, асотирлардаги мажозий тимсоллар орқали инсонга Инсонлигини англашига, умрининг ўткинчилиги, унинг балиқ қорни каби торлиги, эзгулигу яхшилиқ, энг боқира ҳис-туйғулар уни маънавий таназзулдан қутқариб қилишини уқтирмоқчи бўлади. “Юнус ибн Матто кассиси”да Дониш домла олим билан баҳслашади. Олим Юнуснинг Парвардигорга биргина итоатсизлиги туғайли уни ўлим балиғи ютиб юборади. “Оламдаги умрингиз гоът киска, ҳалол-пок бўлингиз”, деб уқтиради у. Ривоятга ишонмаган Дониш домла Юнус ибн Маттонинг қабри Мўсулда дейилгани, аммо у ерни таг-туғи билан вайрон

қилганида ҳеч нарса топилмаганлигини пеш қилади. Шундай дейиши билан унинг қорни очганлиги сезилади, хотинининг дўлма тайёрламоқчи бўлганини эслаб, суҳбатнинг тезроқ якуни топишини истаб қолади. Олим Дониш домланинг мулоҳазалари асоссизлигини исботлаб беради. Ҳаёт ер юзида турли шаклларда яратилгани, улар орасида гўзаллари ҳам, хунуқлари ҳам учрашини эслатади. Саҳрода оёғи тузалиб чопиб бораётган кийик боласининг онасига талпинишлари, айикполвоннинг алпанг-тапанг асал излашларининг кишида завқ уйғотиши, аммо тимсоҳнинг кўркинчилиги, бўри галалари, арслонлар, чаёнлар, хашаротлар борлиги хайрат уйғотишини тасдиқлайди. Олимнинг фикрлари инсонни қайта-қайта умр мазмуни, мохиятини англашга даъват этади. “Ким билсин, қай бир гуноҳингиз ваҳший бир хайвон кўринишида қарнингизга

чиксаю у ўз маҳсулингиз бўлгани учун қочиб қутулишингизнинг ҳеч иложи бўлмаса ва у хар гал сизга қайта-қайта ташланаверса? Улкан юнусбалиқ қайта-қайта ютаверса? Бир маҳаллар бир ўғри “Кўркинчи жонотларнинг бари гуноҳлар боис пайдо бўладиган жаҳаннам махлукларини эслатиш учун яралган”, деб айтган эди”.

Хуллас, Исажон Султоннинг мустақиллик даврида яратган асарларида воқеликни янгича усул ва услублар асосида акс эттиришдаги ўзига хослик Шарқ маънавий-бадиий ҳазинасидан озикланган ҳолда намён бўлаётгани Ўзвучининг ижодий-бадиий тафаккур микёслари юксалаётганини кўрсатади.

Абдухамид ХОЛМУРОДОВ,
Навоий давлат педагогика институти профессори,
филология фанлари доктори

ди. Шу пайт овчи чол келиб, уни ўлжа қилиб олади. Тириклай тутиб олинган тулкининг териси қиммат туради, бундан овчи чол катта манфаат кўради. Аммо тулки ҳам Парвардигорнинг яратиги ва у ҳам яшашига ҳақли. Шунинг учун овчи тузоғига тушган тулкини Номаялум одам қутқариб юборади. Шоймардон чол уни: “Эси паст чол” деб ҳақорат қилади. Аммо Номаялум одам ўз ишини битириб, яна йўлида даво мот эатади. Шоймардон чол унга етиб олмоқчи бўлади, бироқ у кўздан йўқолади. Умрининг охирида тулкини тузоқдан қутқариб юборган Номаялум одам Ҳазрати Хизр бўлганини англайди ва яна учратганини орзу қилиб яшайди. Умри поёнига етиш олдида тулки қутқариб юборилган жойга келади ва лойдан макбара ясайди. Ундан шу макбара ёлгор бўлиб қолади. Одамлар бу ерни тавоф этадилар ва у “Ҳазрати Хизр макбараси” деган ном олади.

“Ҳазрати Хизр изидан” кассида воқелик ўзига хос усул ва услубда акс эттирилган. Ҳикоят, ривоят, асотирлар кетма-кет келади, улардан бирор хулоса чиқарилмайди, аммо барчасининг мазмун-мохияти бир мақсадда бирлашади: борлик олам ва ундаги ҳар бир жонот, ўт-ўлан, ҳас-чўп Яратганнинг мўъжизаси ва бутун оламни У бошқаради. Уларнинг орасида Инсон энг муқаррами, энг мукаммали ва энг улуғи саналади. Яратганнинг қудратини ҳис этса, унинг мўъжизаларини идрок эта олса, у янада улуғ бўлади, янада юксакка кўтарила олади.

Исажон Султон бугун адабиётда юз бераётган Узағишлар ҳақида фикр юритиб: “Инсон бугунги кунда руҳан парчаланиб, истеъмолчи, солиқ тўловчига, мижозга ва яна аллақанча нарсаларга айтидан келиб чиққан ҳолда баҳо-

Гулноз САТТОРОВА,
Ўзбекистон Фанлар академияси
Ўзбек тили, адабиёти ва филология
институти катта илмий ходими

Фароғат ХУДОЙҚУЛОВА

Кутмаман

“Китоб — Тошкент” поезди жилар,
Хавода чайқалиб ингранар очу.

ҲАР ЗАРРАМДА ОСМОН ЯШИРИН

О, унинг кетиши, сўзсиз кетиши,
Уқувсиз табибдек кўксимни ёрар.

Бахтли бўлсин,
Бахтигул

Алвон-алвон қирларда
Шамол эдик, Бахтигул.

Сунбул-сунбул сочимиз,
Аламлардан кесилди.

Баҳорда ҳам кўнгилга
Қор ёгаркан, Бахтигул.

Ёр деганим, ёвмидир,
Теш қонатди, Бахтигул.

Бефароғат дилимни,
Ғийбат қилиб доғлашди.

Шилдир-шилдир сойларда
Тошлар ёнди, Бахтигул.

Қолма, мендек йўл излаб,
Хижрон деган бўронда.

Қоатошми

Совуқ шамолларни тўсиб тургучим,
Бўронинг тилини кесиб тургучим.

Жигарингдан унган долаларингдан.
Шеър дардида ёниб-қуйганинг курсин.

Буюк урғунув

Сен келмадинг,
Мен ҳам бормадим.

Ой кўксига бош қўйиб, ғамнок
Дейсан, севги ҳаётмас, ўлим.

Леквин асл ҳақиқат тунлар —
Юракларга соларкан гўлу.

Ушқда га-усуз ашаб
бўларми?

Менга таниш бу ситам, бу дард,
Менга таниш бу шамолу гард.

Қароғимни ёккан унларим,
Осмондан дард ёккан қуларим.

Қизил гулни ташлаб бўларми?
Ташлаб, кўнгил хушлаб бўларми?

Эй сен гофил, қасд этма, мени,
Бўрон бўлиб хас этма мени.

Мен уйдаман...

Элга келган тўй бўлди,
Кимга эню буй бўлди.

Кимлар ҳақини олди,
Кимлар ташвишдан толди.

Ҳар нарсада бир чилла,
Демангиз бунни ҳийла.

Халқнинг амри вожибдир,
Ким ажрдан қочибдир?

Шифокорлар зўр энди,
Халқнинг ғамини ейди:

Кун ўтмоқда, кун оша,
Қочмас, тўю томоша.

Нуриддин ЯХЁ

Абу Али ибн СИНО

БАДАНТАРБИЯНИНГ
ФОЙДАСИ ҲАҚИДА

Бадантарбияга одам иш жараёнида қила-
диган ҳаракатлар ва махсус бадантарбия ҳа-

Бадантарбиянинг турларига келсак, улар
қуйидагилардир: ўзаро тортишиш, тез юриш,

Нозик ва енгил бадантарбия турларига
арғимчоқларда учини, беланчақларда тик ҳол-

Бадантарбиянинг кучли турига майдонда
қилинадиган қуйидаги ҳаракат ҳам қиради:

Курашнинг турлари ҳам бир нечадир. Улар-
дан бири: икки курашувчининг ҳар бири ўз

либ ёки оёқлари билан иккинчисининг оёқла-
рини йириб қилинадиган ва полвонлар ишла-

Гавданнинг ҳар бир қисми учун махсус
ҳаракатлар бордир. Қўл ва оёқ ҳаракатлари-

Ҳар бир одамга ўзига хос ҳаракатлар тан-
ланиши керак. Беланчақларда учини каби енгил

Араваларда юриш ҳам шу каби, лекин
кучлироқ таъсирга эгадир. Аравада ораксини

Овқат ҳазм қилиш аъзоларига келсак,
уларнинг бадантарбияси бутун тананинг ба-

“Тиб қонулари” китобидан

ОИЛА МУСТАҲКАМ БЎЛСА...

Оила — инсон ҳаётига мазмун бахш этувчи муқаддас қўрғон. Инсон
турмуш қураётган экан, бир дунё орзу-умидлар қилади.

Оила — жамиятнинг бир
бўлаги.

Оила — жамият мустаҳкам бўл-
са — жамият мустаҳкам бўла-

Хўш, оилавий бахтнинг шартлари бор-
ми? Бор. Бу “шарт”ларнинг энг аввалда

Бугунги кўпбал инсонларнинг оилавий
бахт “шарт”лари ҳақида умумлаштирилган

Аёллар наздидаги “мукамал эрак”:
Аёлини севиши керак. Аёл ўзини бах-

АЖИБ ДУНЁ

эркакнинг севгисини қозонма-
са, аёл (қиз) бўлиб туғилиш-

анча-мунча камчиликларидан қўз юмар
эмийш. Бу — замонавий рухшуносларнинг

Факат... факат, бугунги кунда эрак ва
аёлнинг вазифалари айрим ҳолларда ал-

Сахий бўлса. Бу — замонавий аёлнинг
“идеал эрак”ка қўядиган асосий шарт-

Болаларни севса. Аёллар бу шартни ҳам
кўп таъкидлашган. Агар эрак болаларни

Сўровларда эракларнинг ташқи кўри-
ниши ва истараси ҳақида атиги 15 фоиз

Эракларнинг “бахт фариштаси”га
қўювчи шартлари анча содда. Уларнинг

Аёл ҳадеб “эговламаса”. Агар эр
киши аёлга “мен сени ярим галингдайёқ

Эракка уйдаги саранжом-сарашта-
лик, илик муносабат ва яхши муомала

Аёл пазанда бўлиши керак. Эрак кал-
бига йўл ошқозон орқали ўтади. Бу — кўп-

Бахтли оилада яшашни истовчи эр-
как ва аёл бир-бирларининг феъл-атвори,

Бухтнинг топириш вақти - 21.00.
Бухтнинг топирилди - 21.45.

Бахтиёр ҲАЙДАРОВ

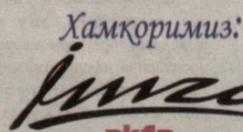

O'ZBEKISTON
ADABIYOTI VA SAN'ATI

Манзилмиз: Тошкент - 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Электрон почта манзили: uzas.gzt@mail.ru

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН
ЎЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

Бош
муҳаррир
Салим
АШУРОВ

Тахририятга келган қўлёғалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга
қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахририят нуқтаи назаридан фарқланishi мумкин.
Масъул котиб: Асрор СУЛАЙМОНОВ
Набатчи муҳаррир: Абдуваҳид АЗИМОВ
Саҳифаловчи: Зафар РЎЗИЕВ
Газета 2014 йил 26 ноябрда Ўзбекистон Республикаси
Президенти Администрацияси ҳузуридаги Аxbорот ва оммавий
муносабатлар агентлигининг таъбиридан
0283 рақам билан рўйхатга олинган.
Адаби - 5029. Буюртма Г - 555.
Ҳақми - 3 босма табоқ, А-2.
Нашр кўрсаткичи - 222.
Ташкилотлар учун - 223. 1 2 3 4 5 6
Тақдир ва адабиётшунослик бўлими: 233-57-42 Сағват бўлими: 233-56-40 Назм ва наср бўлими: 233-58-60

ЖУМА КУНЛАРИ
ЧИКАДИ
Сотувда нархи эркин.
«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмахонаси.
Босмахона манзили:
Буюк Турон кўчаси, 41-уй.
Босишга топириш вақти - 21.00.
Босишга топирилди - 21.45.